

Kronos-kvartettens mexikanska hybrid årets viktigaste skiva

Den maskin som kan kallas den mer eller mindre globaliserade, massmedialiserade populärmusiken har också detta år oförtrutet fortsatt att spotta ut nya produkter, även om det åtminstone teoretiskt sett är fullt möjligt att mycket av det som ges ut är tråkigt, urvattnat, oinspirerat och föga förnyande. Hur står det till exempel till med en genre som rock'n'roll vars legendariska namn numera samtliga tycks ligga på "fel" sida om det magiska 50 årsstrecket? Har rocken som konstnärlig form helt enkelt spelat ut sin roll eller händer det kanske ändå hela tiden intressanta saker också inom fält som rock, pop, electronica med mera som den som ger sig tid att söka till sist också kommer att finna?

Det bör då genast sägas att mina egna musikintressen ligger åt ett något annat håll geografiskt och tidsmässigt jämfört med den dominerande anglo-amerikanskt orienterade musiken av i dag – eller väl egentligen är en funktion av både den anglo-amerikanska musiken, speciellt äldre sådan, och annan musik av lite varierande slag. Därför ser min lista över årets intressantaste skivor ut som den gör, med en stark övervikt för något som liknar det som kulturkritikern Stefan Jonsson vid Vasa LittFest kallade det mest spännande området inom kulturen i dag, alltså en kultur och ett kulturskapande som befinner sig i mellanrum av olika slag. Min lista skulle då kunna betraktas som ett exempel på ett sådant försök till mellanrumssende (och – lyssnande). Andra ord för dessa tendenser i samtiden är hybriden, blandningen. Den orena, men ofta skönt klingande musikaliska gumbon.

Årets märkligaste och kanske också viktigaste skiva skulle jag vilja kalla Kronos-kvartettens säregna kaskad av influenser över mexikanska temata, *Nuevo*, en blandning som är både hög och låg, rituell och karnevalistisk, easy listening och tungt allvar, rock, klassiskt och folklöre på samma gång, en alltigenom postmodern skiva som jag anser att bättre än någon annan jag hört sammanfattar ett sökande efter synteser och öppningar i en värld som vissa politiska och andra aktörer hela tiden försöker förvandla till slutna enklaver i skoningslös kamp mot varandra, ungefär som de paradigmatiske berättelserna i *Sagan om ringen* eller *Star Wars*. När jag recenserade *Nuevo*-skivan i Vbl kallade jag den en högst säregen, bubblande och explosiv brygd av en mängd överskridningar av gränser som gör den till det kanske hittills intressantaste exemplet på en postmodern musikform som inte låter sig låsas i några enkla, tydliga positioneringar, några entydiga genre- och stilindelningar. *Nuevo* är alltså en ytterst viktig och märklig skiva som bränner sig in i lyssnarens medvetande, som gör att den lyssnare som är intresserad av en dialog kring det gränsöverskridande här kan få rikligt med bränsle för ett känslo- och tankearbete.

En annan skiva som på ett nästan lika framgångsrikt sätt blandar musikaliska stilar och kulturella influenser är den exilkubanske percussionisten Roberto Juan Rodriguez' – känd från bland annat Marc Ribots grupp Los Cubanos Postizos – märkliga mästerverk *El Danzon de Moises*, en skiva som helt i enlighet med sin titel blandar influenser från i första hand kubansk och – faktiskt - judisk musik. Rodriguez är alltså något så pass exotiskt och ovanligt som en (exil)kubansk jude och hans musik, producerad av den judiske avantgardisten och musikaliske rabulisten John

Zorn (på dennes Tzadik-skivbolag), är intensivt svängig, med ett kubanskt gung som vi känner igen från så många plattor, kanske inte minst på sistone på utgåvorna med de så kallade Buena Vista Social Club-artisterna. Men genom att föra in judisk musik och medvetenhet av både klezmertyp och delvis av en annan, mer liturgisk karaktär uppstår det här ett mycket spännande upplevelse- och tolkningsfält där ett sökande, lite oroligt, ibland klagande, men ofta även jublande element från den judiska kulturen kommer in. Och det märkliga är att denna säregna blandning fungerar i sin egen rätt, som en speciell, utomordentligt spännande musikalisk tapet eller gobeläng. Ska man jämföra det halsbrytande i *El Danzon de Moises*-blandningen med något så blir det med förutom Kronos speciellt Gotan Projects fjolårsplatta *La revancha del tango* där man kan hitta ett slags förebild för den här fusionen. I Gotan-projektet utgjordes ju den spännande kombinationen av argentinsk tango och modern fransk electronica. Här, med musiker i vad ska man kalla det – världsklass? detta slitna, genomkommersialiserade ord – ur New Yorks avantgardistiska och jazzmusikaliska kretsar, sådana som David Krakauer på klarinett, Mark Feldman på violin, Susie Ibarra på percussion och Brad Jones på bas, är Rodriguez' skiva en salongsmusik när den är som skönast, intensivast, mest avslappnad. Musik att låta flyta genom en, lyfta upp en och fylla en med goda, vackra tankar.

Om inte ens pensum av mellanrumsetetik ännu är fyllt – och när blir det strängt taget fyllt? – finns det en skiva som bättre än någon annan jag stött på under året lyckats sammanfatta det bästa av stilar som världsmusik, etno, världsjazz, samtliga mer eller mindre hybridiserade stilar i ”mellanrummet”, mellan lokalt och globalt, öst och väst, Europa och Afrika, Amerika och Asien etc. Det är alltså en samlingsskiva ihopplockad av den eminente brittiske discjockeyn Charlie Gillett med ett förflutet som viktig rockskribent och -forskare – jo, han skrev den legendariska historiska översikten över den tidiga rock'n'rollen, *The Sound of the City*, på finska som *Kaupungin syke*. I något skede tycks Gillett, liksom så många andra rock/popdiggare av den äldre skolan, ha tröttnat på rocken och då vänt sig mot det Andra, det världsmusikaliska. Årets Gillett-utgåva, *World 2002*, är den tredje i raden av dylika compilationer med låtar som ”good ole Charlie” spelat i sitt världsmusikprogram i BBC och den hittills allra starkaste. Det lyser av mellanrum och hybrid över hela skivan, med mycket intressanta och ofta högintensiva låtar. Bara några juveler i denna strålande samling: etiopiska sångerskan Gigi som blåser in som en frisk fläkt i Bill Lasswells sofistikerade New York-jazz-landskap, Estrella Morente, den unga flamencosångerskan, som än en gång visar hur oerhört rik den klassiska mellanrumsmusiken flamenco är, Rachid Taha, räi-cum-rock-legenden som i fråga om musikalisk intensitet och närvaro inte står någon Springsteen eller rullande sten efter, och Tom Zé, den säregna brasilianaren som förenar tropicalismens karnevalistiskhet med en avantgardistisk medvetenhet på ett både roligt och tankeväckande sätt. *World 2002* hittar man kanske inte i någon av Vasas marketer, men den finns ju i väl sorterade världsmusikaffärer eller kan beställas hos någon av nätskivbutikerna. Med 33 låtar fördelade på två CD:r är detta en verklig fest för den hybridintresserade.

En platta som jag spelat väldigt mycket hela hösten är finsk, rentav österbottnisk (på sätt och vis), men samtidigt också någonting annat: en blandning av folkmusik, världsmusik, spelmansmusik, jazz, zigenarmusik, you name it. Det handlar alltså om Kuortane-födde dragspelaren Markku Lepistö's nya soloskiva *Silta* som är förutom musik av finaste märke (vacker, påhittig, intrikat), framför allt en uppvisning i hur nostalgiska effekter kan skapas i musikens värld. Sällan har musik så starkt lyft fram visuella kvaliteter i det österbottniska slättlandskapet som denna skiva gör.

Lepistö som också nyligen gett ut en skiva tillsammans med mandolinisten Petri Hakala (som också medverkar här) ingår ju även i finska världsmusikgrupper som Värttinä och neo-klezmergruppen Doina Klezmer. Det speciella med Lepistö's sätt att hantera sina kära instrument, det en- och det tvåradiga dragspelet, är att han inte försöker briljera med en massa virtuositet eller spela med turboväxeln inkopplad utan hela tiden spelar sökande, prövande, eftersinnande, meditativt. Och ohyggligt vackert! För mig årets inhemska skiva. Också den finlandssvenska gruppen med Mikael Fröjdö, Niklas Nyqvist och Görel Sårs rör sig på sin nya, mycket fina platta *Sammuls* i liknande musikaliska landskap som Lepistö men når ändå inte riktigt fram till den grad av originalitet som utmärker *Silta*-skivan.

En av årets musikupplevelser har för mig varit upptäckten av den klassiska argentinska tangons oerhörda kulturella och musikaliska rikedom. Att det i den klassiska tangon finns så många spännande spår att utforska, som kopplingen till italiensk bel canto och portugisisk fado, macho-attityder och genusmässiga hybriditeter, och inte minst så många starka, personliga kvinnliga tangosångerskor under den klassiska eran (20- och 30-talen) har den svenska trubaduren Jan Hammarlund lärt mig med sin fina tangoserie i svenska P 2. Sångerskor som Libertad Lamarque, Mercedes Simone, Ada Falcon och Azucena Maizani är helt enkelt oundgängliga om man vill förstå den speciella, ofta våldsamma, macho-aktiga kultur som tangon är en del av. En skiva från 2001 får rymmas med här som exempel på att denna musikform fortfarande har en betydelse i dag. Boxen med 3 CD:r heter *Tango Argentino*. Den är rätt billig och relativt enkel att hitta. För konnässören rekommenderas ett skivmärke i Barcelona, *El bandoneón*, i första hand en samlingsplatta med samma namn. Men också en rad av de viktigaste äldre argentinska tango-inspelningarna med enskilda artister finns utgivna på detta skivmärke.

Årets mest spännande jazzplatta har i min skivspelare varit Patricia Barbers experimentella jazzpoesi-skiva *Verse* där denna skickliga Chicago-sångerska reciterar eller halvsjunger ett antal dikter hon själv skrivit (+ en på franska som bygger på en text av Paul Verlaine), dikter som på ett poststrukturalistiskt sätt leker med sina egna konventioner. Skivan har en ”arty”, sofistikerad prägel som kanske inte faller alla jazzdiggare i smaken, men åtminstone för mig är detta både dagens och morgondagens jazz. Det är sökande, det prövar sina egna gränser, det är ironiskt och lekfullt i en fin blandning. Och musikerna är förstklassiga, bland dessa inte minst trumpetisten Dave Douglas och trummisen Joey Baron som verkligen tar ut svängarna mellan Barbers verser. Nästan lika spännande som *Verse* är Joe Lovanos sköna Caruso-skiva, *Viva Caruso*, där denne alltid solide saxofonist tillsammans med sin hustru Judi Silvano, som kommer från en amerikansk operafamilj, har utforskat Enrico Carusos musik och den italienska musikaliska och kulturella bakgrunden på Carusos tid. Resultatet har blivit en platta som är samtidigt stram och svängig och som väcker rika associationer till ett imaginärt Italien av ett lite äldre slag. Lovanos version av folkmelodin/julsången Santa Lucia, i en sonnyrollins-inspirerad calypso-stil är nog den roligaste och mest svängiga version av denna kära, gamla låt jag någonsin har hört.

Solomon Burkes neo-soulplatta *Don't Give Up On Me* tillhör också den årets favoriter, inte minst för att den visar vilken eminent soulsångare Solomon är när han som här får briljera, med ett genialt sparsmakat sound där bland annat hans församlings kantor Rudy Copeland svarar för det starkt gospelaktiga ackompanjemanget. Och låtarna som ju är skrivna av en rad äldre gentlemän ur den levande rock/pop-historien (Bob Dylan, Tom Waits, Brian Wilson, Van Morrison, Nick Lowe m fl) går inte heller av för hackor. Speciellt Dylan- och Waits-låtarna har

väl goda möjligheter att bli klassiker inom en soul-kanon som numera inte får särskilt många nya inslag per år. Stämmings- och stilfullt är väl de epitet som bäst sammanfattar denna platta.

Dave Alvins live-platta *Out In California* markerar på sitt sätt oerhört bra vilken viktig artist och kulturarbetare denna kaliforniske roots-rockare är, en sångare som inte låtit sig låsas av något idiom, utan som hela tiden befinner sig i utveckling, med ett ben i public domain-musiken, alltså den ”rena” (som förstås är nog så oren) folkmusiken, musiken som fanns där före country och blues, och ett annat i rockabillyn, en lite om John Fogerty eller varför inte Bruce Springsteen påminnande, oerhört hårt arbetande artist som alltid tycks sätta musiken, ensemblespelet före den personliga äran. Denna skiva som är inspelad live i Santa Barbara och Pasadena i Kalifornien är en viktig länk i den kedja av musikaliskt skapande som inrymmer så många spännande inslag, från tidig country och blues till Bakersfield, bluegrass, rockabilly, dieselbilly, Tex-mex, cajun etc., alltså en musik med stark arbetarklassprägel, därför inte minst viktig i ett USA som så ofta försöker ge ett intryck av att vara klasslöst (vilket det ju inte är). *Out In California* är högoctansmusik som ändå ofta är oerhört känslig, ibland nästan känslös.

En annan artist som verkligen vågat ta ut svängarna vad gäller känslor och det känslösa är den för mig tidigare okände svensken Johan Rothstein som skapat ett litet mästerverk, *Sorgliga sånger*, sånger som är just så sorgliga som titeln antyder – men i sin sorglighet märkligt upplyftande! – på ett mjukt, poppig, elegant sätt. Musik att fastna för i en tid som denna, där så mycket tycks flyta. Hamlet sade det kanske vackrare men Rothstein säger det med en hel del finess han också. Snyggt producerad av Eldkvarnaren Tony Thorén. Årets skivövertäckning i mitt musikaliska rum.

Bland det bästa inom det som kunde kallas finlandssvenskt eller i varje fall gränsmusik från Bottniska vikens stränder finns ju både den ovannämnda *Sammulskivan*, och även tornedalska gruppen jords trevliga, lite Vittula-inspirerade skiva *Väylän virrassa. Musik från Tornedalen* samt den fina åländska sånggruppen Arstuflickornas inspelningar av dikter skrivna av Helli Forsberg, *Att leva* (skivan är egentligen inspelad 2001). Också Hasse Martins storsäljande skiva med andliga visor, *Landet där solen ej går ner*, är värd ett omnämnande. Ändå tycker jag att samlingsskivan med dansbandsmusik från svenska Österbotten, *Artisto*, är något av en ögonöppnare. Skivan pekar, trots eller kanske tack vare att de enskilda bidragen i sig inte är särskilt revolutionerande, på ett högtintressant sätt på den mycket speciella musikkultur som frodas här uppe i svenska Österbotten. Alltsammans är snällt, polerat, vänligt till tusen. En som fått upp ögonen för det säregna i denna musik är ju också den finske författaren Juha Siltanen som om en av de orkestrar som medverkar på skivan, San Marino med Linda, skrivit att deras musik finns inne (i det finländska) genom att vara utanför. San Marino representerar ett för Siltanen okänt Finland som han i dagens globaliserade värld upplever som helt omistligt. Bra sagt och något som *mutatis mutandis* kan sägas också om *Artisto*-skivan.

Strax utanför min topplista hamnar då bretagnaren Yann Tiersens fina, pastischartade soundtrack till *Amèlie från Montmartre*-filmen tillsammans med Raul Malos högoctaniga popsalsa på skivan *Today* samt den eminente sångaren och gitarristen Eliades Ochoa med sin ”kubanska country” där Ochoas gitarrspel porlar som en yster vårbäck. Ochoa, som ingick i Buena Vista Social Club – hans egen grupp heter Quarteto Patria – men väl aldrig slog igenom i det allmänna medvetandet lika starkt som endel andra av artisterna, är en gitarrist i Ry Cooder-klass. Hans instrument – en kubansk gitarr (tres) – formligen sjunger, när det inte dansar i någon väl synkoperad kubansk melodi från Oriente-provinsen i östra Kuba. Ochoa-skivan,

Estoy como nunca, är roots-musik när den är som allra trevligast och mest lättlyssnad utan att någonsin bli kommersiellt tillrättalagd eller utvattnad.

Och som socker på botten: decembernumret av musik- och filmtidningen *Uncut* med en medföljande CD som innehåller en stenhård samling blues, rhythm & blues, boogie, soul, country med flera stilar som Keith Richards i Rolling Stones har valt ut. Detta är en av de tuffaste samlingarna amerikansk roots-musik man kan hitta, en skiva med nästan bara svarta artister. CD:n marknadsförs som *The Devil's Music*. Om djävulen diggar dylik musik måste han vara a) väldigt musikaliskt intresserad och b) mycket inkommen i den amerikanska Söders olika populärmusikaliska traditioner.

Sven-Erik Klinkmann

Listan i sin helhet:

Kronos-kvartetten: *Nuevo* (2002). *Världsmusik/hybrid*

Roberto Juan Rodriguez: *El Danzon de Moises* (2002). *Världsmusik/hybrid*

Charlie Gillett: *World 2002*. *Världsmusik/hybrid*

Markku Lepistö: *Silta* (2002). *Världsmusik/hybrid*

Tango Argentino (2001). *Tango*

Patricia Barber: *Verse* (2002). *Jazz*

Solomon Burke: *Don't Give Up On Me* (2002). *Soul*

Dave Alvin: *Out in California* (2002). *Roots rock*

Johan Rothstein: *Sorgliga sånger* (2002). *Pop(svensk)*

Artisto (svenskösterbottniska dansband m m, 2002). *Pop (finlandssvensk)*

Hedersomnämning:

Uncuts December-CD: *The Devil's Music* (2002). *Roots-musik*

Yann Tiersen: *Amèlie From Montmartre* (2001). *Soundtrack*

Joe Lovano: *Viva Caruso* (2002). *Jazz*

Raul Malo: *Today* (2002). *Latinamerikansk pop*

Eliades Ochoa: *Estoy como nunca* (2002). *Världsmusik*